PŘIJÍMACÍ ODBORNÝ TEST (včetně řešení)

Název programu: Aplikovaná fyzika
Typ studia: Navazující
Specializace: Biofyzika – 7BFN
Akademický rok: 2020/2021
Termín přijímací zkoušky: 9.6. 2020

Obecná a moderní fyzika

1. Napište vzorec pro výpočet magnetické složky Lorentzovy síly (síla působící na náboj v elektromagnetickém poli) a popište jednotlivé symboly.

$\overrightarrow{F_{mag}} = q\vec{v} \times \vec{B}$; $\overrightarrow{F_{mag}}$ - *magnetická síla,* q *– velikost náboje,* $\vec{v}$ *– rychlost,* $\vec{B}$ *– magnetická indukce.*

2. Popište nebo nakreslete princip kapilární deprese.

Pokud je interakce (síla) mezi molekulami kapaliny a stěnou kapiláry slabší než interakce mezi molekulami v kapalině, kapalina „nesmáčí" kapiláru a její hladina v kapiláře je níže, než okolo.

3. Složením dvou lineárně polarizovaných světel šířících se stejným směrem, jejichž vektory elektrické intenzity jsou na sebe kolmé a kmitají s fázovým posunem π/2 vznikne světlo… (doplňte)

Kruhově polarizované.

4. Máte zadánu energii elektromagnetické záření ve vakuu v elektronvoltech (eV), jak spočítáte jeho vlnovou délku v nanometrech (nm)? (pište obecně, nebo pro konkrétní hodnotu 10 eV)

*Elektronvolt na joule J = eV*1.602*10^{-19}. Energie na vlnovou délku* $E = \frac{hc}{\lambda}, \lambda = \frac{hc}{E}$. *Vlnová délka v nm - λ*10^{9}. Konkrétní případ* $\frac{6.626*10^{-34}*3*10^{8}}{10*1.602*10^{-19}} * 10^{9} = 124nm.$

5. K jakým změnám v atomovém jádře dochází při β^+ přeměně?

Proton se změní na neutron. (Zároveň se vyzáří pozitron a elektronové neutrino).

6. Napište tvar nečasové (stacionární) Schrödingerovy rovnice pro jednu částici v potenciálu V(x), pohybující se po ose x.

$\left(\frac{-\hbar^2}{2M}\frac{d^2}{dx^2} + V(x)\right)\psi(x) = E\psi(x)$ *případně obecně* $\left(\frac{-\hbar^2}{2M}\Delta + V\right)\psi = E\psi$

7. Napište tři požadavky, které klademe na vlnovou funkci v kvantové mechanice.

Např.: 1. konečná, 2. jednoznačná, 3. kvadraticky integrabilní, 4. spojitá, 5. při konečných změnách potenciálu má spojité parciální derivace…

8. Popište, nebo nakreslete Youngův dvojštěrbinový experiment.

Vlna monochromatického záření dopadá na dvě štěrbiny, které jsou blízko u sebe. Při průchodu štěrbinami se rozdělí na dvě vlny, které kmitají ve fázi. Vzniklé vlny spolu interagují a na stínítku vzniká interferenční obrazec.

Experimentální metody biofyziky

9. Vyjmenujte mechanické a optické části světelného mikroskopu.

Mechanické části: stativ, tubus, revolverové zařízení (revolverový nosič objektivů), křížový stolek s pérovými svorkami, makro- a mikrometrický šroub
Optické části: okulár, objektiv, kondenzor, osvětlovací soustava, soustava clon

10. Vysvětlete a definujte rozlišovací schopnost pro optickou soustavu světelného mikroskopu.

Rozlišovací schopnost: poměr numerické apertury a vlnové délky použitého světla; vyjadřuje minimální vzdálenost dvou objektů tak, aby byly vnímány jako dva jednotlivé objekty

11. Jaké jsou postupy při přípravě preparátů pro transmisní elektronovou mikroskopii.

Kontrastování (implantace sloučenin těžkých kovů), pokovení povrchu preparátu, příprava otisků, mrazové lámání a leptání, příprava ultratenkých řezů (fixace, odvodňování, zalévání do média)

12. Vysvětlete použití Bürkerovy počítací komůrky v mikroskopii.

Bürkerova počítací komůrka slouží ke stanovení množství struktur v objemu kapaliny. Je to silné podložní sklo s destičkou obsahující vyrytou síť čtverců a obdélníků, nad sítí je zajištěn prostor o výšce 0,1 mm pro kapalné prostředí.

13. Znázorněte schéma jednopaprskového UV-VIS spektrofotometru.

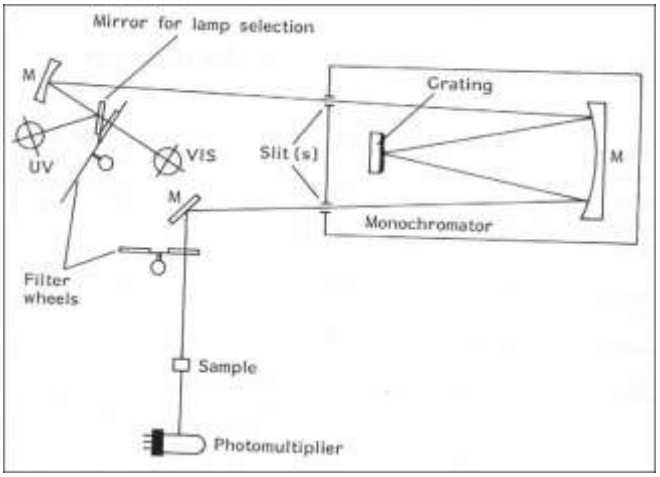

Schematické znázornění uspořádání jednopaprskového spektrofotometru: M - zrcadlo, UV - zdroj UV záření, VIS - zdroj viditelného záření, Mirror for lamp selection - zrcadlo pro výběr

UV či VIS záření, Slit(s) - štěrbiny, Grating - mřížka, Monochromator - monochromátor, Filter wheels - kolo s filtry, Sample - vzorek, Photomultiplier - fotonásobič.

14. K čemu slouží tzv. kalibrační křivka při použití absorpční spektroskopie?

Kalibrační křivka (přímka) vyjadřuje závislost absorbance na koncentraci látky v roztoku, kterým prochází monochromatické záření. Metoda kalibrační křivky slouží ke kvantitativnímu hodnocení vzorku = k určení neznámé koncentrace látky ve vzorku. Funkčnost metody je založena na platnosti Lambert-Beerova zákona, ze kterého plyne, že závislost absorbance na koncentraci je lineární.
Poté můžeme změřit hodnotu absorbance pro roztok stejné sledované látky o neznámé koncentraci a pomocí kalibrační křivky (nebo Lambert - Beerova zákona) stanovit její koncentraci.

15. Znázorněte Jablonského schéma a vyznačte zářivé a nezářivé přechody.

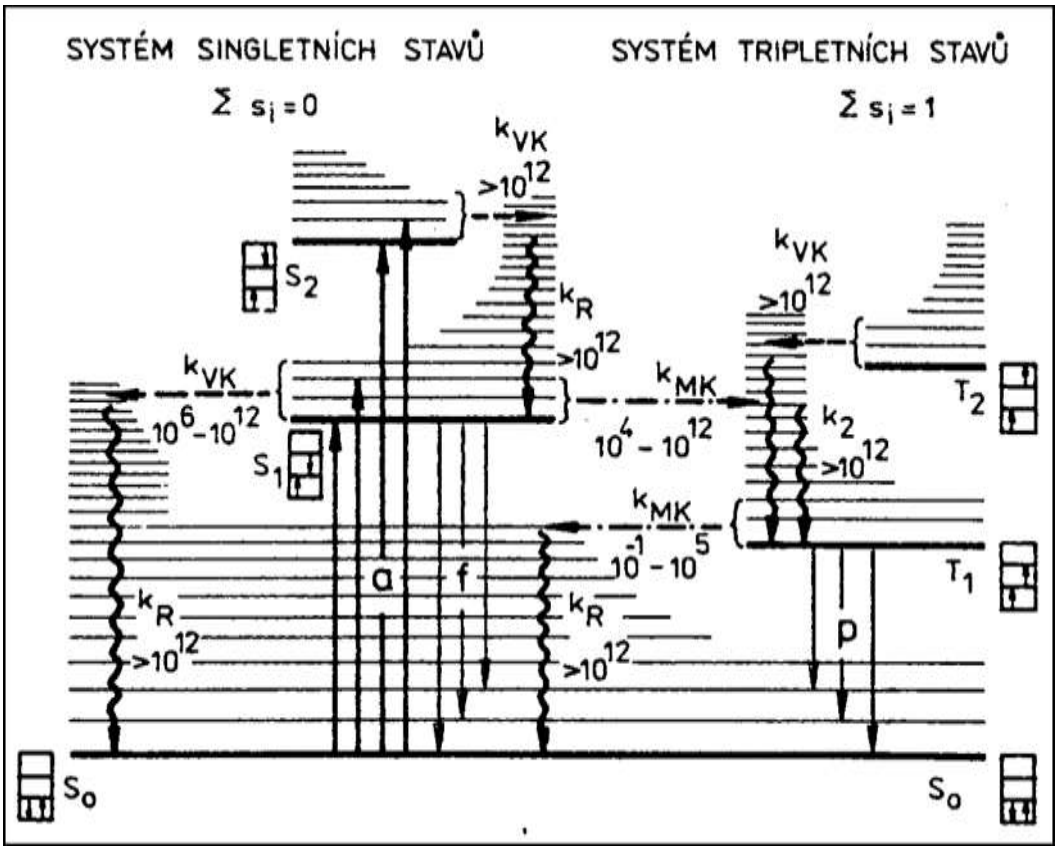

a) Zářivé přechody (luminiscence – fluorescence (f), fosforescence (p), absorpce (a)).
b) Nezářivé přechody - izoenergetické (vnitřní konverze (k_{VK}) a mezisystémová konverze (k_{MK})) a se změnou energie (vibrační relaxace (k_R)).

16. Co je to kvantový výtěžek luminiscence?

Kvantový výtěžek luminiscence $\Phi_L = N_L/N_a$ – poměr počtu fotonů emitovaných při luminiscenci (N_L) ku počtu absorbovaných fotonů (N_a).

17. Jaké je základní třídění luminiscence podle typu excitační energie?

a) fotoluminiscence - excitační záření (nejčastější)
b) chemiluminiscence - exoergická reakce
c) bioluminiscence - biochemická reakce v živém organismu (vlastní zdroj energie je stejný jako b) - liší se typem vzorku)
d) termoluminiscence - termické pohyby
e) triboluminiscence - elektrické jevy
f) mechanoluminiscence - mechanické působení

18. Jak je definován retardační faktor (R_f) u tenkovrstevné chromatografie (TLC)?

Jde o podíl vzdálenosti (a), kterou urazí složka vzorku od místa jeho nanesení na tenkou vrstvu (start) a vzdálenosti (b), kterou urazí fáze mobilní (čelo rozpouštědla).
$R_f = a/b$

19. Na obrázcích jsou znázorněny dva typy závislostí, každé přiřaďte konkrétní analytickou nebo separační techniku a popište, o závislost jakých dvou veličin se jedná (v případě A i B).

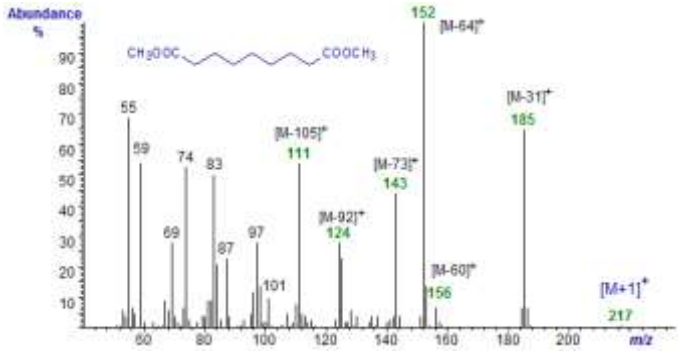

A.

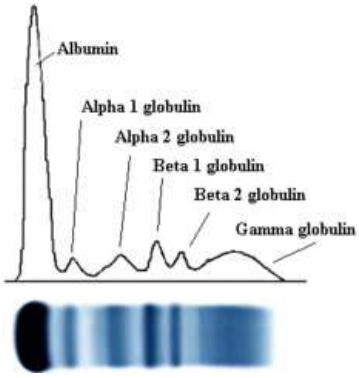

B.

A. *Hmotnostní spektrometrie – hmotnostní spektrum (závislost četnosti na podílu hmotnosti a náboje iontu)*
B. *Elektroforéza – denzitogram (závislost denzity „bandu“ na jeho elektroforetické pohyblivosti)*

20. Vyjmenujte hlavní součásti HPLC aparatury a stručně popište jejich funkci.

Autosampler a zařízení pro dávkování vzorku, vysokotlaká čerpadla nebo pumpy – zajišťují transport mobilní fáze kolonou, chromatografická kolona (+ termostat) – probíhá zde vlastní separace látek (termostatování), detektor – detekce některé fyzikálně-chemické vlastnosti analytu, sběrač frakcí – sběr separovaných látek po průchodu kolonou a detektorem.

Struktura a funkce biologických systémů

21. Jaká fyzikálně-chemická vlastnost lipidů membrán určuje způsob samovolného uspořádání molekul lipidů ve vodném prostředí? Jaký způsob samovolného uspořádání lipidů převládá v biologických membránách?

Část molekuly lipidů je polární (tzv. hlava lipidu, která většinou obsahuje kostru alkoholu – glycerolu – zbytek kyseliny fosforečné, funkční skupiny – aminokyseliny a jejich deriváty, cukry, apod.) a druhá část nepolární (tzv. ocas lipidu, obsahující většinou řetězce mastných kyselin). Této vlastnosti se říká amfifilita. O uspořádání lipidů do dvojvrstvy, micel, respektive inverzních micel rozhoduje poměr velikosti polární a nepolární části molekuly. V biologických membránách převládá uspořádání lipidů do dvojvrstvy.

22. Membrány, kterých organel jsou mateřskou strukturou pro všechny membrány organel sekrece. Membrány, kterých organel nepatří do této skupiny (organely sekrece) a proč?

Mateřskou strukturou pro všechny membrány organel sekrece jsou membrány endoplasmatického retikula. Do této skupiny patří membrány všech organel eukaryotických buněk včetně plasmatické membrány, kromě membrán mitochondrií, respektive chloroplastů u rostlinných tkání. Příčinou je, že mitochondrie i chloroplasty mají endosymbiotický původ (vznikly inkorporací baktérie do primitivní eukaryotické buňky).

23. Jaký je základní rozdíl mezi pasivním a aktivním transportem látek přes biologickou membránu?

Pasivní transport látek probíhá vždy po spádu koncentračního gradientu (gradientu elektrochemického potenciálu) potenciálu dané látky a nevyžaduje dodání energie. Aktivní transport probíhá proti koncentračnímu gradientu (gradientu elektrochemického potenciálu) dané látky a vyžaduje dodání energie.

24. Jaká je struktura (podjednotky) světlosběrných komplexů fotosystému I a II u vyšších rostlin?

Fotosystém II obsahuje
a) vnější (majoritní) světlosběrné komplexy, které se vyskytují ve formě heterogenních trimerů s podjednotkami Lhcb1, Lhcb2 a Lhcb3
b) vnitřní (minoritní) světlosběrné komplexy v monomerní formě – Lhcb4 (CP29), Lhcb5 (CP26) a Lhcb6 (CP24)
c) antény jádra – psbB (CP47) a psbC (CP43)
Fotosystém I obsahuje
a) vnější světlosběrné komplexy – 4 podjednotky tvořící dimery (Lhca1/4 a Lhca2/3)
b) anténa jádra – heterodimer tvořený proteiny PsaA a PsaB

25. Které mobilní přenašeče elektronů účastnící se necyklického transportu elektronů v primárních reakcích fotosyntézy znáte? Kde jsou lokalizovány?

a) plastochinon - zajišťuje transport elektronů mezi PSII a komplexem cyt b6/f
b) plastocyanin - přenáší elektrony na lumenální straně tylakoidní membrány mezi komplexem cyt b6/f a fotosystémem I
c) ferredoxin – redukuje $NADP^+$ na stromální straně fotosystému I

PŘIJÍMACÍ ODBORNÝ TEST (včetně řešení)

Název programu: Aplikovaná fyzika
Typ studia: Navazující
Specializace: Biofyzika – 7BFN
Akademický rok: 2020/2021
Termín přijímací zkoušky: 27. 8. 2020

Obecná a moderní fyzika

1. Napište Ampérův zákon ve vakuu v integrálním tvaru a popište jednotlivé symboly.

$\oint_C \boldsymbol{B}d\boldsymbol{l} = \mu_0 I_t$; $\boldsymbol{B}$ – *magnetická indukce, d***l** *– infinitezimální element uzavřené křivky C,*
μ_0 *– permeabilita vakua,* I_t *– celkový proud protékající plochou ohraničenou křivkou C.*

2. Popište nebo nakreslete princip kapilární elevace.

Pokud je interakce (síla) mezi molekulami kapaliny a stěnou kapiláry větší než interakce mezi molekulami v kapalině, kapalina „smáčí" kapiláru a její hladina v kapiláře je výše, než okolo.

3. Světlo s jakou polarizací vznikne složením dvou lineárně polarizovaných světel šířících se stejným směrem, jejichž vektory elektrické intenzity jsou na sebe kolmé a kmitají se stejnou fází?

Lineárně polarizované světlo.

4. Spočítejte frekvenci elektromagnetického záření o energii 0,1 eV.

*Elektronvolt na joule J = eV*1,602*10*$^{-19}$. *Energie na frekvenci* $E = h\nu; \nu = \frac{E}{h}$
$\frac{0{,}1*1.602*10^{-19}}{6.626*10^{-34}} = 24{,}18THz.$

5. K jakým změnám v atomovém jádře dochází při β$^-$ přeměně?

Neutron se změní na proton. (Zároveň se vyzáří elektron a elektronové antineutrino).

6. Napište tvar nečasové (stacionární) Schrödingerovy rovnice pro jednu částici v potenciálu V?

$\left(\frac{-\hbar^2}{2M}\Delta + V\right)\psi = E\psi$; M – *hmotnost částice,* Δ – *Laplaceův operátor,* Ψ – *vlnová funkce.*

7. Napište tři požadavky, které klademe na vlnovou funkci v kvantové mechanice?

Např.: 1. konečná, 2. jednoznačná, 3. kvadraticky integrabilní, 4. spojitá, 5. při konečných změnách potenciálu má spojité parciální derivace…

8. Kdy dochází k takzvanému totálnímu odrazu v souvislosti se Snellovým zákonem lomu?

Paprsek jde z opticky hustšího do opticky řidšího prostředí (lom od kolmice) a úhel lomu je větší než 90°. Úhel dopadu je větší než mezní úhel (mezní úhel - úhel dopadu, kdy je úhel lomu přesně 90°).

Experimentální metody biofyziky

9. Vyjmenujte mechanické a optické části světelného mikroskopu.

Mechanické části: stativ, tubus, revolverové zařízení (revolverový nosič objektivů), křížový stolek s pérovými svorkami, makro- a mikrometrický šroub
Optické části: okulár, objektiv, kondenzor, osvětlovací soustava, soustava clon

10. Jaký je princip metody fázového kontrastu v mikroskopii?

Metoda slouží k zvýraznění kontrastu objektů, u kterých se detaily od okolí absorpcí neliší, ale způsobují změnu fáze procházejícího světelného vlnění (díky různému indexu lomu). Metoda převádí rozdíly v posunu fáze světla procházejícího různými částmi objektu, které nevidíme, na rozdíly intenzit, které pozorovat můžeme.

11. Jaké znáte typy interakce elektronů s látkou v elektronové mikroskopii.

Průchod elektronů, odraz elektronů, emise sekundárních elektronů, absorpce elektronů, emise Augerových elektronů, emise Rtg záření, vznik luminiscenčního záření.

12. Vysvětlete použití Bürkerovy počítací komůrky v mikroskopii.

Bürkerova počítací komůrka slouží ke stanovení množství struktur v objemu kapaliny. Je to silné podložní sklo s destičkou obsahující vyrytou síť čtverců a obdélníků, nad sítí je zajištěn prostor o výšce 0,1 mm pro kapalné prostředí.

13. Co vyjadřuje Lambert-Beerův zákon?

Lambert-Beerův zákon je matematické vyjádření závislosti absorpce elektromagnetického záření na vlastnostech látky, kterou záření prochází a platí pouze pro monochromatické záření. Lambert-Beerův zákon se dá vyjádřit v různých podobách, např. v exponenciální podobě:
$I(\lambda) = I_0(\lambda)\ 10^{-\varepsilon(\lambda)cx}$, *kde c = molární koncentrace* $[mol.l^{-1} = M]$, ε *= molární absorpční (extinkční) koeficient* $[l.mol^{-1}.cm^{-1} = M^{-1}cm^{-1}]$, *x = optická dráha, kterou záření v látce urazí [cm],* $I_0(\lambda)$ *= intenzita dopadajícího záření,* $I(\lambda)$ *= intenzita prošlého záření.*

Pro vyjádření závislosti absorpce záření na koncentraci absorbující látky je vhodné vztah logaritmovat, z exponenciální závislosti se stane lineární. Byly zavedeny bezrozměrné veličiny absorbance (A) a transmitance (T):
$A = -\log I(\lambda)/I_0(\lambda) = -\log T = \varepsilon(\lambda)cx$. Absorbance (A) může nabýt hodnoty (0, nekonečno). Transmitance (T) se udává v procentech (0, 100%).

14. K čemu slouží tzv. kalibrační křivka při použití absorpční spektroskopie?

Kalibrační křivka (přímka) vyjadřuje závislost absorbance na koncentraci látky v roztoku, kterým prochází monochromatické záření. Metoda kalibrační křivky slouží ke kvantitativnímu hodnocení vzorku = k určení neznámé koncentrace látky ve vzorku. Funkčnost metody je založena na platnosti Lambert-Beerova zákona, ze kterého plyne, že závislost absorbance na koncentraci je lineární.
Poté můžeme změřit hodnotu absorbance pro roztok stejné sledované látky o neznámé koncentraci a pomocí kalibrační křivky (nebo Lambert - Beerova zákona) stanovit její koncentraci.

15. Vyjmenujte zářivé a nezářivé deexcitační procesy (přechody).

a) zářivé přechody (luminiscence - fluorescence, fosforescence, zpožděná fluorescence)
b) nezářivé přechody - izoenergetické (vnitřní konverze a mezisystémová konverze) a se změnou energie (vibrační relaxace).

16. Co je to kvantový výtěžek luminiscence?

Kvantový výtěžek luminiscence $\Phi_L = N_L/N_a$ – poměr počtu fotonů emitovaných při luminiscenci (N_L) ku počtu absorbovaných fotonů (N_a).

17. Co jsou to výbojky, jak fungují a jaká mohou mít spektra?

Výbojka = trubice z opticky transparentního materiálu naplněná plynem, do kterého jsou zavedeny elektrody, přiloží se napětí, to vyvolá tok elektronů a kationtů molekul plynu mezi elektrodami a vzniká výboj. Srážky elektronů s molekulami plynu vyvolají nové ionizace a elektronové excitace molekul, následná zářivé relaxace je podstata záření výbojek.
Spektrum výbojek: a) čáry = zářivé přechody mezi stacionárními stavy molekul plynu nebo par kovu v náplni, b) spojitá část = např. relaxace excimerových (excitované dimery) nebo nevazebných excitovaných stavů.

18. V čem spočívá separace směsi s využitím gradientu sacharózy?

Centrifugační technika využívající rozdílné hustoty částic ve vzorku, ty se během centrifugace v hustotním gradientu vhodného média (např. sacharózy) separují do oblasti v níž se shoduje jejich hustota s hustotou média. Gradient může být kontinuální nebo diskontinuální.

19. Uveďte, jaký separační princip se uplatňuje u (bio)afinitní chromatografie.

Uplatňuje se schopnost selektivní a reversibilní interakce mezi dvěma biologicky aktivními látkami (např. antigen-protilátka, hormon-receptor atd.). Separovaná látka specificky rozpozná jinou molekulu [(bio)ligand] a adsorbuje se na něj (uplatňují se kovalentní interakce) za vzniku komplexu separovaná molekula-ligand.

20. Vyjmenujte hlavní součásti aparatury vysokoúčinné kapalinové chromatografie (HPLC) a stručně popište jejich funkci.

Autosampler a zařízení pro dávkování vzorku, vysokotlaká čerpadla nebo pumpy – zajišťují transport mobilní fáze kolonou, chromatografická kolona (+ termostat) – probíhá zde vlastní separace látek (termostatování), detektor – detekce některé fyzikálně-chemické vlastnosti analytu, sběrač frakcí – sběr separovaných látek po průchodu kolonou a detektorem.

Struktura a funkce biologických systémů

21. Které typy/třídy lipidů jsou obvyklými složkami biologických membrán? Který, ve tkáních hojný typ lipidů se naopak nevyskytuje v biologických membránách?

Obvyklou složkou membrán (organel sekrece) jsou glycerofosfolipidy (diacylglyceroly), sfingolipidy a cholesterol a jeho deriváty (sterolové lipidy). V biologických membránách se nevyskytují triacylglyceroly (neutrální lipidy), které jsou hlavní složkou tukové tkáně.

22. Vysvětlete pojem post-translační a ko-translační zakotvení proteinu do biologické membrány.

Post-translační zakotvení proteinu znamená, že nejdříve se ukončí syntéza proteinu (na volných ribozomech) a teprve potom dojde k zabudování proteinu do membrány. Naopak ko-translační zakotvení znamená, že k zakotvení proteinu dochází již během jeho syntézy.

23. Jaký je základní rozdíl mezi pasivním a aktivním transportem látek přes biologickou membránu?

Pasivní transport látek probíhá vždy po spádu koncentračního gradientu (gradientu elektrochemického potenciálu) potenciálu dané látky a nevyžaduje dodání energie. Aktivní transport probíhá proti koncentračnímu gradientu (gradientu elektrochemického potenciálu) dané látky a vyžaduje dodání energie.

24. Jaká je struktura (podjednotky) světlosběrných komplexů fotosystému I a II u vyšších rostlin?

Fotosystém II obsahuje

a) vnější (majoritní) světlosběrné komplexy, které se vyskytují ve formě heterogenních trimerů s podjednotkami Lhcb1, Lhcb2 a Lhcb3
b) vnitřní (minoritní) světlosběrné komplexy v monomerní formě – Lhcb4 (CP29), Lhcb5 (CP26) a Lhcb6 (CP24)
c) antény jádra – psbB (CP47) a psbC (CP43)
Fotosystém I obsahuje
a) vnější světlosběrné komplexy – 4 podjednotky tvořící dimery (Lhca1/4 a Lhca2/3)
b) anténa jádra – heterodimer tvořený proteiny PsaA a PsaB

25. Popište strukturu ATPázy v tylakoidní membráně a uveďte, kde dochází k syntéze ATP.

ATPáza je tvořena multijednotkami CF_o a CF_1. CF_o se skládá ze čtyř různých podjednotek (I, II, III, IV) a je zabudována v tylakoidní membráně. CF_1 vyčnívá do stromatu a je tvořena pěti různými podjednotkami (α, β, γ, δ, ε). α a β podjednotky katalyzují syntézu ATP. Stechiometrie celého komplexu ATPázy: α(3), β(3), γ(1), δ(1), ε(1); I(1), II(1), III (10-14 v závislosti na druhu organismu), IV(1)